

การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

The Development of Factors and Indicators of Social Responsibility in
Mahamakut Buddhist University

บุญส่ง ทองเอียง¹

Boonsong Thong – ieang

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ.2558

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ อาจารย์ พระนักศึกษานักศึกษา และศิษย์เก่า ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 385 รูป/คน เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 63 ตัวชี้วัด ได้แก่ องค์ประกอบด้านการตอบสนองความต้องการของสังคม องค์ประกอบด้านการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมทั่วไป องค์ประกอบด้านการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมตามหลักพุทธศาสนา องค์ประกอบด้านความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษา และองค์ประกอบด้านการลดปัญหาความเสียเปรียบในสังคม โดยทุกโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อยืนยันองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : 1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดการตอบสนองความต้องการของสังคม 2. องค์ประกอบ และตัวชี้วัดการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมทั่วไป 3. องค์ประกอบและตัวชี้วัดการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมตามหลักพุทธศาสนา 4. องค์ประกอบและตัวชี้วัดความเสมอ

¹ กศ.ด. (ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา). อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคตรราช.

ภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษา 5. องค์ประกอบและตัวชี้วัด การลดปัญหาความ
เสียเปรียบในสังคม

Abstract

This study were aimed to 1) development of factors and indicators of social responsibility in Mahamakut Buddhist University and 2) to check the consist of development of factors and indicators of social responsibility in Mahamakut Buddhist University with the empirical data. The samples was 385 people from the lecturers, monk students and students of Mahamakut Buddhist University. Tools used were the questionnaires and structural interviews. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, minimum, maximum and statistic measuring a consistent with the empirical data by statistical package software.

The results showed that: 1) the factors of social responsibility in Mahamakut Buddhist University included with 5 factors and 63 indicators that were factor of social responsibility, factor of general social communication and service, factor of buddhist social communication and service, factor of social educational equality and factor of reduce social adverse. 2) result of development of factors and indicators of social responsibility in Mahamakut Buddhist University was consistent with the empirical data and the result of qualitative data from interviews confirmed the factors and indicators of social responsibility in Mahamakut Buddhist University.

Keywords : 1. factor of social responsibility 2. factor of general social communication and service 3. factor of buddhist social communication and service 4. factor of social educational equality 5. factor of reduce social adverse.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและ
คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกระบวนการ
เรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความ
สามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึด
หลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาได้เต็มศักยภาพให้

ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม รวมถึงความรู้เกี่ยวกับชาติและสังคมโลก

ขณะนี้สังคมไทยกำลังสนใจเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมองค์กร (Corporate Social Responsibility : CSR) เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วโลกได้นำมาปรับใช้เป็นหนึ่งในนโยบายหลัก ในแง่ของการสร้างกรอบของความรับผิดชอบต่อสังคม การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมดังกล่าวส่วนใหญ่เกิดจากความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วและที่อาจจะเกิดขึ้น ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม จากการดำเนินกิจการขององค์กรไม่ว่าในลักษณะใดต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนรวมถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผู้คนเหล่านั้นไม่ว่าจะในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคม ด้วยเหตุนี้ความรับผิดชอบต่อสังคมองค์กรจึงถือว่าเป็นพันธกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดการสร้างประโยชน์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ ให้แก่ผู้คนในทุกภาคส่วน ไม่เว้นแม้ในวงการการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นองค์กรในระดับอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในระดับสากลหรือในระดับประเทศต่างมีความตื่นตัวเกี่ยวกับเรื่องนี้มาเป็นเวลากว่าทศวรรษ จะเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรจะถูกนำมาปรับใช้เป็นนโยบายหลักและกลยุทธ์ในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย หากยังรวมถึงการวางแผน และการลงมือทำโครงการต่าง ๆ เป็นนโยบายหลักและกลยุทธ์ในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ในหลากหลายด้านเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับข้อตกลงที่ให้ไว้ในนโยบาย ทั้งนี้เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งสังคมที่ดีและน่าอยู่อย่างยั่งยืน (วัลลภา เฉลิวงศาเวช, 2555, หน้า 116)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย (USR) ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในเชิงความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย โดย ศึกษาเรื่ององค์ประกอบ การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการตอบสนองความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่าองค์ประกอบใดบ้างที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและสามารถตอบสนองความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. สมมติฐานของการวิจัย

องค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 สามารถนำองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์ เพื่อก่อให้เกิดมาตรฐานในการจัดการศึกษาที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคมต่อไป

4.2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สามารถจัดการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยนำผลการวิจัยมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์และแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อสังคมอย่างแท้จริง

4.3 นำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนามหาวิทยาลัยทางพุทธศาสนาที่ตอบสนองความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้สังคมมีความเข้มแข็งรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีรูปแบบที่ใช้คือ การวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Research) ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ อาจารย์ พระนักศึกษา นักศึกษา และศิษย์เก่า ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็นกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 รูป/คน จากวิทยาลัยศาสนศาสตร์ 7 วิทยาเขตทั่วประเทศ โดยการกำหนดโควตา (Quota Sampling) วิทยาเขตละ 55 รูป/คน กลุ่มที่ 2 ใช้ในการสัมภาษณ์จากผู้อำนวยการวิทยาลัย ศาสนศาสตร์ 7 รูป เจาะจงเฉพาะผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะที่ 1 การตอบแบบสอบถาม ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือเก็บแบบสอบถาม ระยะที่ 2 การสัมภาษณ์บันทึกเทปและจดบันทึกการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากผู้ให้ข้อมูลและการตรวจสอบสามเส้า จัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยเทคนิคตัดปะ (Cut and Paste Technique) วางโครงเรื่องเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่คล้ายคลึงกันและเนื้อหาที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้ 1. วิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างโดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploration Component Analysis : EFA) ด้วยวิธีการสกัดปัจจัยองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis : PCA) และใช้วิธีหมุนแกนแบบออร์ทोगอนอล (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีการวาริแมกซ์ (Varimax) 3. ตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) 4. ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่า ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ใช้วัดความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูล ($GFI \geq .90$) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว ($AGFI \geq .90$) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือที่ใช้วัดความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูล ($RMR > .08$) และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน ($RMSEA > .06$) ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำได้นำข้อมูลที่ได้นำมาตรวจสอบความถูกต้อง โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล

(Methodological Triangulation) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูลที่ได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2549 ; อ้างมาจาก Flick, 2007) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มาว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด (Credibility) โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล คือผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ 7 รูป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจริง และหลังจากที่ผู้วิจัยทำการตีความจากสิ่งที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยง ถ่ายโอนความเข้าใจได้ (Transferability) คือ สามารถนำไปใช้อธิบายผลการศึกษาริบทของสถานที่ที่ศึกษาได้อย่างละเอียด การตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Dependability) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาทำการทบทวนและบันทึกอย่างละเอียด โดยมีการนำข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์ตรวจสอบความครบถ้วน 2. การวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม ในการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีขั้นตอนหลัก ๆ คือ (เบญจา ยอดดำเนิน และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552, หน้า 11) 2.1 อ่านและจับประเด็นข้อมูลดิบที่ได้จากการสนทนากลุ่มร่วมกับการฟังเทปบันทึกการสนทนาอย่างละเอียดจนกระทั่งเข้าใจและจับประเด็นหลักได้ 2.2 เปลี่ยนประเด็นหลักที่ได้จากการจับประเด็นมากำหนดให้เป็นรหัสไว้ท้ายข้อความ 2.3 แยกแยะและจัดกลุ่มข้อมูล รวมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลที่สามารถจับกลุ่มสาระหรือแนวคิดที่ได้จากการกำหนดรหัส 2.4 หาความหมาย ตีความ และหาความหมายหรือคำอธิบายองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2.6 หาข้อสรุปที่เป็นสาระหลักของผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ตีความ และหาความหมายขององค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

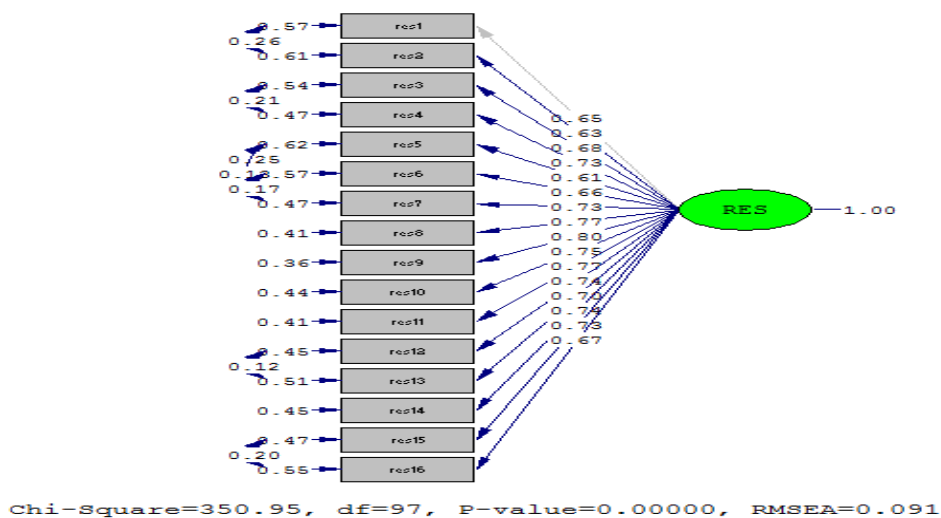
6. ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้

6.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

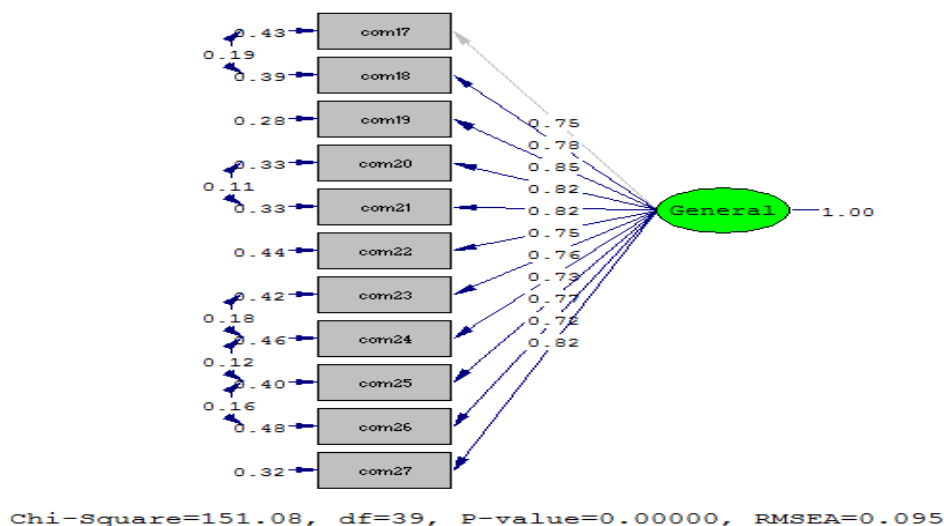
กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามากที่สุดจำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 รองลงมาเป็นพระนักศึกษา จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 25.71 ศิษย์เก่าจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 17.14 และอาจารย์จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29

6.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาพที่ 1 โมเดลการวัดองค์ประกอบด้านการตอบสนองความต้องการของสังคม

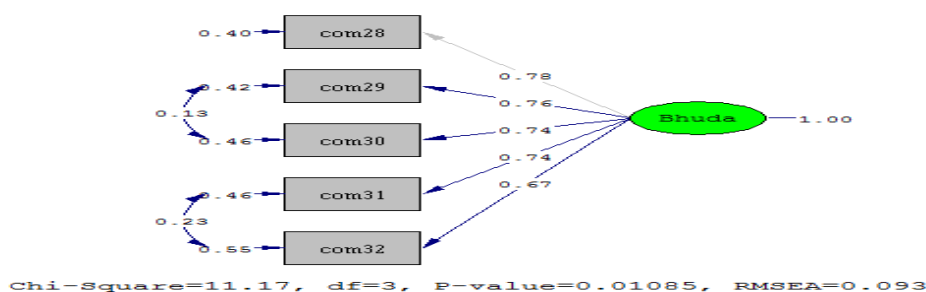
จากภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งโมเดลการวัดด้านการตอบสนองความต้องการของสังคม เมื่อพิจารณาได้จากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ $\chi^2 = 350.95$, $df = 97$, $p = .0000$, $GFI = 0.88$, $AGFI = 0.83$, $RMSEA = 0.091$, $SRMR = 0.052$ และ $\chi^2/df = 3.61$ ถึงแม้ว่า χ^2 จะมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) แต่เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df ที่มีค่าน้อยกว่า 5 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และถือว่าโมเดลนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 2 โมเดลการวัดองค์ประกอบด้านการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมโดยทั่วไป

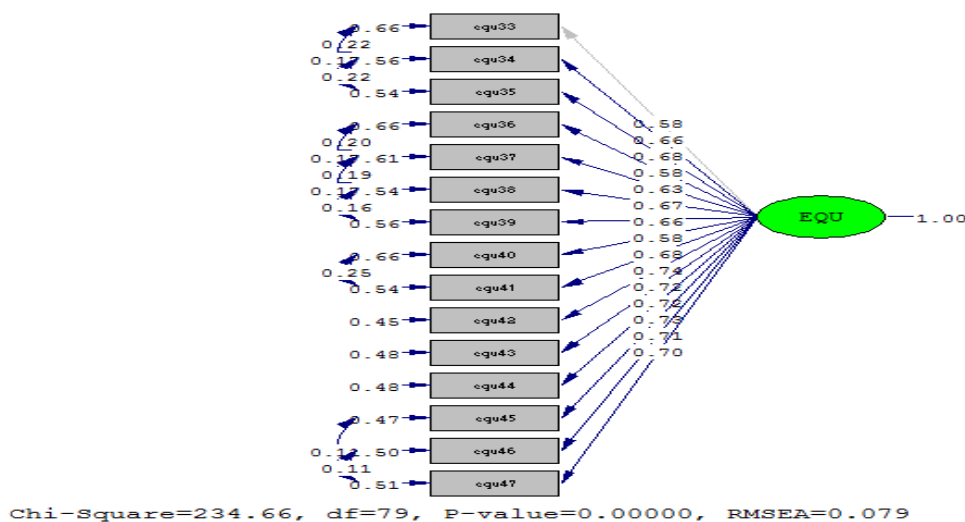
จากภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งโมเดลการวัดด้านการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคม เมื่อพิจารณาได้จากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ $\chi^2 = 151.08$, $df = 39$,

$p = .0000$, $GFI = 0.92$, $AGFI = 0.87$, $RMSEA = 0.095$, $SRMR = 0.035$ และ $\chi^2/df = 3.87$ ถึงแม้ค่า χ^2 จะมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) แต่เมื่อพิจารณาว่า χ^2/df ที่มีค่าน้อยกว่า 5 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และถือว่าโมเดลนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 3 โมเดลการวัดองค์ประกอบด้านการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมตามหลักศาสนาพุทธ

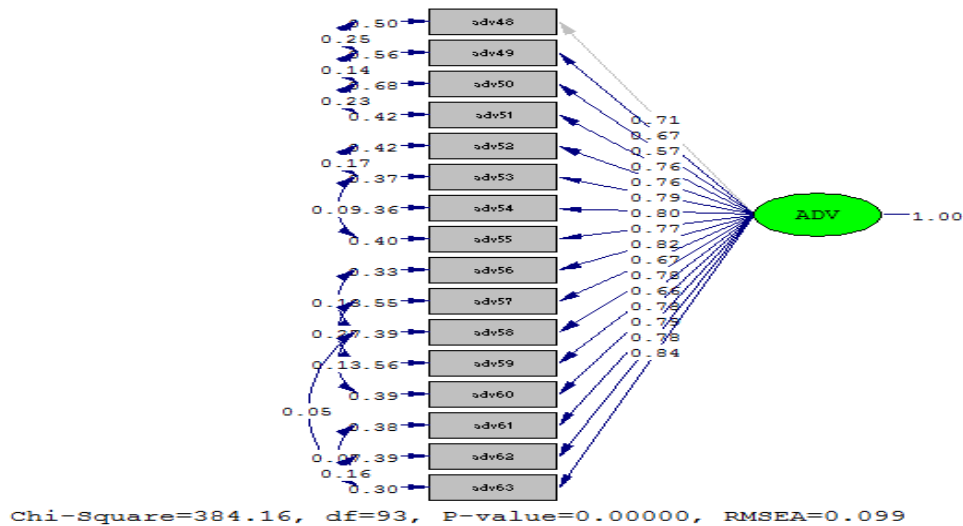
จากภาพที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งโมเดลการวัดด้านการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมตามหลักศาสนาพุทธ เมื่อพิจารณาได้จากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ $\chi^2 = 11.17$, $df = 3$, $p = .01085$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.93$, $RMSEA = 0.093$, $SRMR = 0.019$ แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

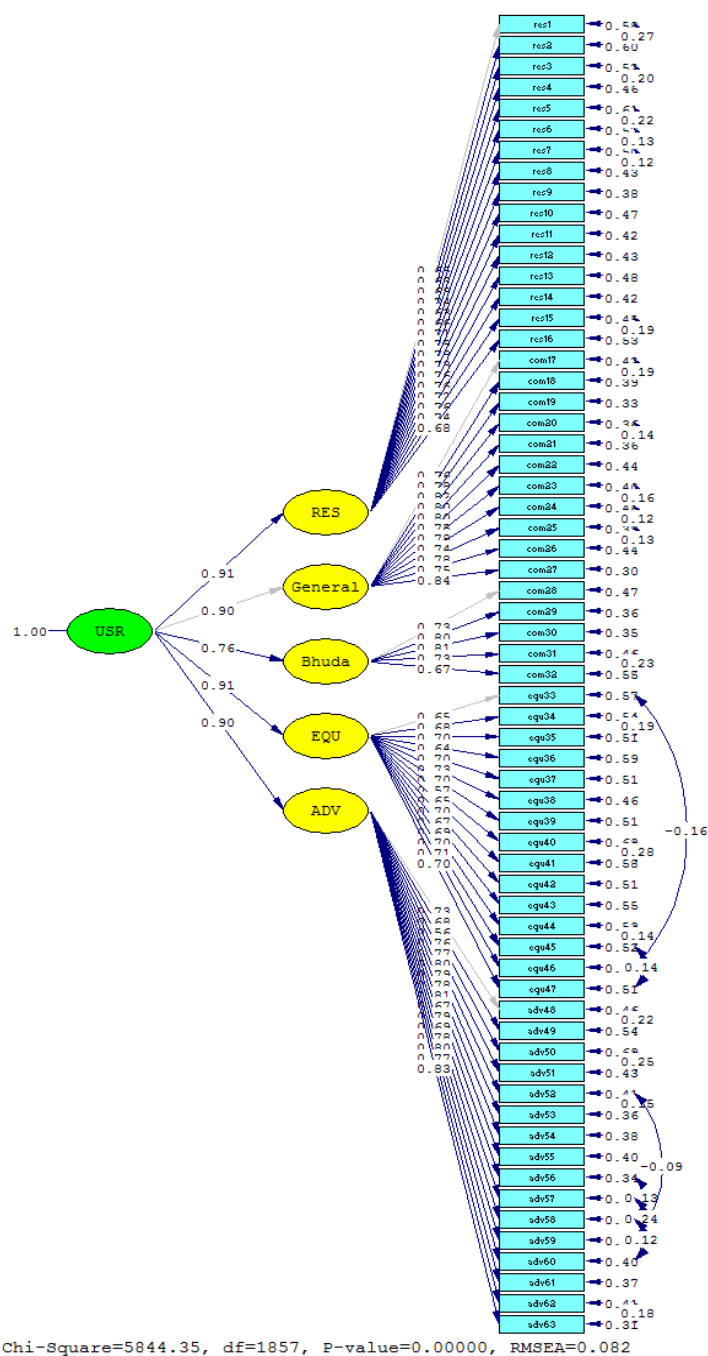
ภาพที่ 4 โมเดลการวัดองค์ประกอบด้านความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษา

จากภาพที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งโมเดลการวัดด้านความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษา เมื่อพิจารณาได้จากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ $\chi^2 = 151.08$, $df = 39$, $p = .0000$, $GFI = 0.92$, $AGFI = 0.87$, $RMSEA = 0.095$, $SRMR = 0.035$ และ

$\chi^2/df = 3.87$ ถึงแม้ว่า χ^2 จะมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) แต่เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df ที่มีค่าน้อยกว่า 5 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และถือว่าโมเดลนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากภาพที่ 5 พบว่า ผลการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งโมเดลการวัดด้านการลดปัญหาความเสียหายในสังคม เมื่อพิจารณาได้จากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ $\chi^2 = 384.16$, $df = 93$, $p = .0000$, $GFI = 0.92$, $AGFI = 0.87$, $RMSEA = 0.099$, $SRMR = 0.047$ และ $\chi^2/df = 4.13$ ถึงแม้ว่า χ^2 จะมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) แต่เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df ที่มีค่าน้อยกว่า 5 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และถือว่าโมเดลนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 6 ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จากภาพที่ 6 พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อพิจารณาได้จากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ $\chi^2 = 5844$, $df = 1857$, $p = 0.000$, $GFI = 0.63$, $AGFI=0.60$ $RMSEA = 0.063$, $SRMR = 0.082$ และ $\chi^2/df = 3.15$ ถึงแม้ว่า χ^2 จะมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) แต่เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df ที่มีค่าน้อยกว่า 5 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และถือว่าโมเดลนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเรื่ององค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อยืนยันองค์ประกอบซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีและตามความคิดเห็นของผู้บริหารวิทยาลัยศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สามารถสรุปองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ดังนี้

1. องค์ประกอบการตอบสนองความต้องการของสังคม (RES) และองค์ประกอบความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษา (EQU) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดเป็นการให้โอกาสและสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมไม่แบ่งแยกฐานะหรือความบกพร่องของร่างกาย ทั้งยังสนับสนุนด้านทุนการศึกษาให้แก่ผู้ขาดทุนทรัพย์ และเน้นการตอบสนองความต้องการของสังคมและชุมชน ในด้านการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นที่ต้องการ ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. องค์ประกอบการสื่อสารและรับใช้สังคมโดยทั่วไป (General) และองค์ประกอบลดปัญหาความเสียเปรียบในสังคม (ADV) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญรองลงมา เน้นแก้ปัญหาาร่วมกันกับชุมชน ในการกำหนดแนวนโยบายสู่การปฏิบัติเรื่องของความเป็นธรรม ลดช่องว่างระหว่างชนชั้น เน้นมิติพระพุทธศาสนา เพื่อสังคม ใช้ความรู้หลักธรรมมาเป็นประโยชน์ในทางโลก ชี้ให้หลุดพ้นจากความเสียเปรียบ ความด้อยโอกาส

3. องค์ประกอบการสื่อสารและรับใช้สังคมตามหลักพุทธศาสนา (Buddha) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญน้อยที่สุด เป็นการประกาศหรือประชาสัมพันธ์ รวมทั้ง รับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากสังคมทั้งในบริบทที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยบุคลากรพบว่าผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ทุกรูปมีความเห็นสอดคล้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

7. อภิปรายผลการวิจัย

องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อภิปรายผลได้ดังนี้

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ของมหาวิทยาลัยขึ้นอยู่กับพันธกิจ (Mission) ของแต่ละมหาวิทยาลัยซึ่งในหลักสากลแล้วไม่แตกต่างกัน กล่าวคือการผลิตบัณฑิต (การจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาระดับต่าง ๆ) ในศาสตร์สาขาวิชาที่ตนเองถนัดการวิจัยค้นคว้าองค์ความรู้ใหม่ ๆ การบริการวิชาการอันเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของประเทศชาติและท้องถิ่นมหาวิทยาลัยต้องมีบทบาทในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ความต้องการของสังคม ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมความคิด (Think Tank) ให้แก่สังคม ทำการสื่อสารกับสังคมในประเด็นต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นเพียงแค่นักวิชาการที่จับต้องไม่ได้ สอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2557, หน้า 1) หนึ่งในภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยคือการพัฒนานิสิต

นักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรมในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญต่อการแก้ไขภาวะวิกฤติของสังคมไทยในปัจจุบันมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บัณฑิต ถึงพร้อมด้วยวิชาการวิชาชีพและคุณธรรมอีกทั้งสามารถดำรงและช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมได้โดย 1) ร่วมสร้าง “ประชาคมมหาวิทยาลัย” ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันมากกว่า “แข่งขัน” ให้เป็นประชาคมแห่งความเสมอภาคศักดิ์ศรีและพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคม 2) ปรับเปลี่ยนระบบคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยให้องค์ความรู้เชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตและชุมชนตลอดจนเป็นการเรียนรู้อย่างกัลยาณมิตรระหว่างศิษย์กับอาจารย์ 3) มหาวิทยาลัยได้รับทรัพยากรจากประชาชนจึงต้อง “คืน” คุณค่าและความสุขแก่ประชาชน 4) มหาวิทยาลัยต้องไม่ส่งเสียงเรียกร้องหาประโยชน์ใส่ตัวหรือติดอยู่ในบ่วงของธุรกิจการศึกษาแต่ต้องสร้างความรู้ความจริงเพื่อเตือนสติและสร้างสรรค์แนวทางที่ถูกที่ควรร่วมกับสังคม 5) เสียงของมหาวิทยาลัยจะไร้ผู้ฟังและขาดน้ำหนักถ้ามหาวิทยาลัยไม่เข้มแข็งไม่พิจารณาตนเองไม่สร้างธรรมาภิบาลเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านสถาบันกลุ่มคนและกระบวนการจนสังคมและชุมชนเห็นคุณค่าร่วมหรือเป็นเพื่อนร่วมเกื้อกูลต่อกันได้ 6) การผสมผสานองค์ความรู้ที่เป็นวิชาการกับประสบการณ์ชีวิตย่อมเป็นสิ่งสำคัญสู่การเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงระหว่างภายในกับภายนอก Universe (จักรวาล) หรือ University (มหาวิทยาลัย) จึงเป็นแหล่งเชื่อมโยงของทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกัน 7) การเปลี่ยนบทบาทของมหาวิทยาลัยคือการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ของประเทศไทยที่สามารถเริ่มทำได้เดี๋ยวนี้โดยมหาวิทยาลัยเองโดยผู้บริหารโดยคณาจารย์โดยนิสิตนักศึกษาทุกฝ่ายล้วนเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงนี้ 8) ทุกมหาวิทยาลัยล้วนมีความเคลื่อนไหวที่สร้างสรรค์สมควรที่จะเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยมหาวิทยาลัยที่เข้มแข็งจะเป็นศูนย์เชื่อมโยงร่วมแบ่งปันทรัพยากรในการจัดระบบให้ขับเคลื่อนและประสานพลังด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบการตอบสนองความต้องการของสังคม(RES)องค์ประกอบการตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นองค์ประกอบที่ เน้นการตอบสนองความต้องการของสังคมและชุมชนในด้านการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นที่ต้องการ ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับสถาบันไทยพัฒน์ (2555, หน้า 56) ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในประเทศไทยโดยเฉพาะได้ชี้แนวทางให้แก่องค์กรไว้ว่าความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลประโยชน์ต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกลไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือการใช้ทรัพยากรจากภายนอกเพื่อสร้างสังคมที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุขภายใต้เงื่อนไขของความถูกต้องโปร่งใสและการมีจริยธรรมที่ค้ำประกันถึงผู้มีส่วนได้เสียทั้งในและนอกกิจการและรวมถึงสังคมโดยรวม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรถือว่าเป็นพันธกิจหลักอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ไม่ว่ากิจกรรมหลักที่องค์กรจัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองต่อประเด็นในการให้บริการด้านสังคมหรือดำเนินพันธกิจขององค์กรในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) องค์กรจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาของเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนควบคู่กันไปทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมมีความคาดหวังสูงต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา

กล่าวคือมหาวิทยาลัยในฐานะองค์กรระดับอุดมศึกษาจึงไม่ควรทำหน้าที่แต่เพียงการผลิตบัณฑิตการวิจัยและการบริการวิชาการต่อสังคมแต่เพียงเท่านั้นหากแต่มหาวิทยาลัยจะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เช่นเรื่องสิทธิมนุษยชนเรื่องสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อีกด้วย มหาวิทยาลัยในฐานะผู้ประกอบกิจการการอุดมศึกษาต้องเร่งสร้างกลไกในการที่จะให้การช่วยเหลือฟื้นฟูเศรษฐกิจและสร้างสันติภาพมุ่งหวังให้การอุดมศึกษาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจึงควรประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยอยู่แล้วนั้นตอบสนองความต้องการของสังคมและชุมชนในด้านการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นที่ต้องการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน

องค์ประกอบการสื่อสารและรับใช้สังคมโดยทั่วไป (General) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่มีอัตลักษณ์เป็นพุทธมหาวิทยาลัย แต่ในความเป็นจริงแล้วมหาวิทยาลัยจำเป็นที่จะต้องสื่อสารและรับใช้สังคมในเรื่องทั่วไปด้วย เช่นกันแต่ยังไม่ปรากฏมากนัก อาจเป็นเพราะบุคลากรยังขาดความเข้าใจเรื่องการรับใช้สื่อสารกับสังคม ต่างจากการรับใช้สื่อสารกับสังคมในประเด็นทางด้านพุทธศาสนา ซึ่งมีความเข้าใจได้มากกว่าองค์ประกอบการสื่อสารและรับใช้สังคมตามหลักพุทธศาสนา (Buddha) สอดคล้องกับทัศนีย์ เจนวิถีสุข (2555, หน้า 294) การสื่อสารในพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนจำนวนมากอย่างไรก็ตามการเข้าถึงประโยชน์ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาต้องอาศัยปัญญา ดังนั้นวิธีการสื่อสารจึงต้องเป็นวิธีการที่สามารถทำให้ชนทั้งหลายเกิดปัญญาเพื่อสามารถเข้าถึงประโยชน์ตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาได้การสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดปัญญานั้นมีรูปแบบวิธีการสื่อสารที่ต้องพิจารณาทั้งจากผู้ส่งสารและผู้รับสารกล่าวคือผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้รับสารโดยสื่อสารด้วยรูปแบบวิธีต่าง ๆ ทั้งการสื่อสารเชิงวัจนะและเชิงอวัจนะที่จะทำให้ผู้รับสารเกิดปัญญาซึ่งสามารถนำรูปแบบวิธีการสื่อสารของพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกมาเป็นแนวทางช่องทางหรือวิธีการสื่อสารในการสื่อสารเชิงพุทธไม่ว่าจะสื่อสารด้วยช่องทางการสื่อสารใดวิธีการสื่อสารเป็นไปอย่างมีคุณประโยชน์ที่สร้างสรรค์และดีงามสัมพันธ์กับผู้รับสารกลุ่มต่าง ๆ วัตถุประสงค์และบริบทในการสื่อสารทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม

องค์ประกอบความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษา (EQU) เป็นการให้โอกาสและสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมไม่แบ่งแยกฐานะหรือความบกพร่องของร่างกาย ทั้งยังสนับสนุนด้านทุนการศึกษาให้แก่ผู้ขาดทุนทรัพย์องค์ประกอบนี้มีความ สอดคล้องกับ ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ (2553, หน้า 20) ดังนั้นการรับใช้และตอบแทนสังคมประการหนึ่งที่มหาวิทยาลัยควรกระทำคือความเหมาะสมของการอุดหนุนค่าเล่าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย (tuition fee subsidy) ซึ่งเป็นการให้แบบถ้วนหน้าเราได้เห็นแล้วว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและสังคมมีโอกาสเข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากกว่านักเรียนกลุ่มอื่นมากในส่วนของนโยบายสำหรับผู้ที่อยู่ในตลาดแรงงานรัฐบาลควรสนับสนุนการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับความต้องการในตลาดแรงงานให้แก่แรงงานที่มีการศึกษาต่ำเพื่อให้แรงงานดังกล่าวมีโอกาสที่จะได้งานที่ดีกว่าเลื่อนตำแหน่งหรือได้รับค่าตอบแทนสูงขึ้นทั้งนี้อาจเนื่องจากคุณภาพการศึกษาเป็นปัจจัยชี้วัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ด้วย การให้โอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ไม่เพียงแต่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่ยังเชื่อมโยงไปถึงคุณภาพชีวิตและสังคมได้อีกด้วย

องค์ประกอบการลดปัญหาความเสียเปรียบในสังคม (ADV) เป็นองค์ประกอบที่เน้นการแก้ปัญหา ร่วมกันกับชุมชน ในการกำหนดแนวนโยบายสู่การปฏิบัติเรื่องของความเป็นธรรม ลดช่องว่างระหว่างชนชั้น เน้น มิติพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ใช้ความรู้หลักธรรมมาภิบาลเป็นประโยชน์ในทางโลก ชี้ให้หลุดพ้นจากความ เสียเปรียบ ความด้อยโอกาสการที่สังคมไทยไม่รู้สึกรู้สีก่อนไหวต่อความไม่เป็นธรรมทางสังคมนั้นส่วนหนึ่งเป็น อิทธิพลของพุทธศาสนาที่ไม่ได้เป็นเพียงความเชื่อที่อธิบายโลกธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นระบบความเชื่อทาง ศีลธรรมที่เป็นเหตุเป็นผลด้วยหลักความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ คือ การกระทำ (กรรม) กับผลของการกระทำ นั้น ๆ (วิบาก) ที่ดำเนินไปตามกระบวนแห่งเหตุปัจจัย โดยตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสตัณหาและความทุกข์ จึงต้องเข้าไปด้วยการปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่น และเชื่อว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม สอดคล้องกับ ชาญณรงค์ บุญหนุน (2550, หน้า 29) ดังนั้นการที่มหาวิทยาลัยได้มีโอกาสร่วมกับชุมชนกำหนดแนวนโยบายสู่ การปฏิบัติเรื่องของความเป็นธรรมเน้นมิติพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ใช้ความรู้หลักธรรมมาภิบาล เพราะการ เสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” ในทุกกลุ่มทุกภาค ส่วนของสังคมไทยให้มีพื้นฐานทางจิตใจที่ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและความรอบรู้อันเป็น เงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผลรู้จักสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะ พลเมืองไทยตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขพร้อมทั้งให้ความสำคัญเกี่ยวกับการ เสริม สร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบโครงสร้างกลไกที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนพร้อมทั้งการปฏิรูป กฎหมายกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้าง “สมดุล” ในการจัดสรรและกระจาย ผล ประโยชน์จากการพัฒนาให้ทั่วถึงและเป็นธรรมรวมทั้งสร้างความมั่นคงของประเทศและสังคมให้มีความอยู่ รอดปลอดภัยอันจะเป็น “ภูมิคุ้มกัน” และส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการและการพัฒนาประเทศให้เกิดดุลย ภาพทั้งในมิติของเศรษฐกิจสังคมทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงซึ่งจะนำไปสู่สันติสุขและยั่งยืน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. นำองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้จากการวิจัยไปกำหนดเป็นพันธกิจและกลยุทธ์ของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อให้เกิดการรับใช้สังคมอย่างแท้จริง
2. ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านการสื่อสารและรับใช้สังคมมีความสำคัญมากที่สุด ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยควรกำหนดกลยุทธ์การปฏิบัติอย่างเร่งด่วน

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำการวิจัยที่พัฒนาแล้วในการนำองค์ประกอบตัวชี้วัดไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม
2. ควรวิจัยองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย ด้านการตอบสนองความต้องการของสังคม
3. ควรวิจัยองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย ด้านการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมทั่วไปและด้านการสื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคมตามหลัก พุทธศาสนา

4. ควรวิจัยองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษา

5. ควรวิจัยองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการลดปัญหาความเสียเปรียบในสังคม

9. เอกสารอ้างอิง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2550). **ความเป็นธรรมในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์. (2553). **เลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษากับแนวโน้มของค่าจ้างในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

ทัศนีย์ เจนวิถีสุข. “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัลลภา เณลิมวงศาเวช. (2555). “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอุดมศึกษา”, **Exclusive Journal**. 2(1), 116-112.

สถาบันไทยพัฒน์. (2555). **4 กลยุทธ์เพิ่มเติก CSR สร้างกระแสขับเคลื่อนทั่วประเทศ**. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2555, จาก <http://thaicssr.blogspot.com/2009/11/4-csr.html>

สุนน อมรวิวัฒน์. (2557). **ปฏิญญา “มหาวิทยาลัยรับผิดชอบต่อสังคม”**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

สุภางค์ จันทวานิช. (2549). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

10. คำขอบคุณ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ ความกรุณา ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาอย่างดียิ่ง จาก รองศาสตราจารย์ ดร.จรัส อติวิทยาภรณ์ ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาคม วัดไธสง และ อาจารย์ ดร. อิศรัญญ์ รินไธสง กรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ กราบนมัสการขอขอบคุณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณคณะกรรมการพัฒนาบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ แนวคิด วิธีการ คำแนะนำด้วยความเอาใจใส่ ผู้วิจัยกราบขอขอบคุณพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอบคุณ พระครูสิริธรรมาภิรต, ผศ.ดร. รศ.ดร. ศรชัย ท้าวมิตร ดร.จำนง คั่นจิก ดร.จุไรศิริ ชูรักษ์ รศ.ดร. ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ และ รศ.ดร. อัศวิน พรหมโสภณ ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ขอขอบคุณ ผศ. (พิเศษ) ดร. สมพงษ์ ธรรมโชติ ดร. บุญสนอง เรืองหนู ดร. กนกกร ศิริสุข ดร. ศศิรัศมิ์ ประสาทแก้ว และ เพื่อน ๆ ร่วมรุ่นทุกท่าน ที่คอยให้การช่วยเหลือในการจัดทำดุษฎีนิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี